

Tone Smolej
Ljubljana

UDK 886.3.091 Prežihov V.:840.091 Zola É.

Prežihov Voranc in Émile Zola (Motivno-tematske vzporednice)

1. Uvod

Raziskovanje tujih vplivov na romaneskni opus Prežihovega Voranca se zdi vsaj na prvi pogled problematično. Najprej zato, ker gre za izrazito avtodidaktičnega in neintelektualističnega pisatelja, ki je tudi redko razpravljal o svojem literarnem obzorju. (V korespondenci sicer omenja, da je nanj vplivala zlasti ruska literatura, ki jo je bral v nemških prevodih.¹) Poleg tega pa tovrstno raziskovanje zbuja pomisleke, saj celo Prežihov povojni dopisovalec Ferdo Godina meni, da je *Voranc malo bral in da je vsa njegova literatura posledica izredne samorastniške nadarjenosti* (iz avtorjevega pogovora z Godino, januar 1994). K temu pa je treba dodati, da je stroka namenjala precejšnjo pozornost raziskovanju vplivov na Prežihovo delo. Zlasti natančno so obdelane pisateljeve zveze s sočasnimi opisovalci prve svetovne vojne (Henri Barbusse, Roland Dorgelès) in pisci, ki bi utegnili biti avtorju blizu tudi po ideološki plati (Maksim Gorki).²

Opozoriti kaže tudi na članek Draga Druškoviča, ki izrisuje t. i. antitetično naravnanoost Prežihovega Voranca (Druškovič 1993: 987-994). Druškovič namreč raziskuje negativne tuje vplive avtorjev, ki jih je Prežih zavračal predvsem iz ideoloških razlogov. Tako naj bi *Jamnico* napisal prav iz negativne spodbude, ki jo je povzročilo branje Hamsunovega romana *Blagoslov zemlje*, roman Doberdob pa naj bi bil slovenski odgovor na vojni roman Boda Kaltenböcka *Armee im Schatten*, ki opisuje sožitje raznih narodnosti v avstrijski vojski. Ta roman naj bi, po Druškoviču, omogočil Vorancu vpogled še v nasprotno, proavstrijsko pojmovanje prve svetovne vojne.

Janko Kos pa je na Slovenskem med prvimi razpravljal o mogočem vplivu Émila Zolaja na Vorančeve romane. V XXXIV. poglavju svoje *Primerjalne zgodovine slovenske literature* omenja Zolaja v zvezi s tujimi vplivi na slovensko pripovedništvo socialnega realizma. Poudarja zlasti tri dela iz Zolajevega cikla *Les Rougon-Macquart*, ki naj bi vplivala na Prežihovega Voranca. Po Kosu imajo razgibani požganiški prizori socialnega kipenja svoj zgled v *Germinalu*; množičnim prizorom upora in brezvladja pa se pridružujejo podobni orisi v Zolajevem romanu *Polom*. Posamezni Prežihovi orisi usod iz jamnice spominjajo na Zolajevo *Zemljo* (Kos 1987: 232-233).

Pri raziskovanju zveze med Prežihom in Zolajem je treba omeniti vsaj nekaj zadržkov. Raziskovali bomo namreč vzporednice med Vorančevimi romani ter zgolj nekaterimi tematsko ustreznimi deli iz obsežnega Zolajevega cikličnega opusa, kjer skoraj v vsakem delu posebej nastopi kot subjekt predstavnik družine Rougon-Macquart kot spremljevalec in hkrati akter družbenega dogajanja. Prežihova koncepcija kolektivnega junaka le redko poudarja posamezne osebe ali pa jih slika v luči

¹ Prežihov Voranc, Pismo Franu in Veri Albreht, 13. 9. 1920, ZD 11, str. 50.

² O vplivu Barbussa in Dorgelèsa je pisal Andrej Brenk v diplomski nalogi Prežihov Doberdob in tuje pobude (Ljubljana, brez navedbe letnice). Na zvezo z M. Gorkim pa sta opozarjala že Joža Mahnič v *Zgodovini slovenskega slovstva* (Ljubljana, 1963), str. 309, in Jože Koruza v članku Prežihov Voranc in ljudska tradiciji, SR 1976, št. 1, str. 90.

njihove rodovine, kot to počenja Zola s svojo pozitivistično znanstvenostjo. Njegovo pripovedovalsko gledišče je vedno nekako odmaknjeno, objektivno oddaljeno, Prežih pa se vselej isti s svojimi junaki, saj vedno opisuje okolje, iz katerega sam izhaja. Hkrati pa je v Vorančevem opusu mogoče odkriti več tematsko-motivnih vzporednic z Zolajevimi, ki govore v prid takšni raziskavi. Pričujoča razprava izhaja iz domneve, da se je Prežih nadrobno srečal z Zolajevimi deli šele v letih 1937-1939, med svojim drugim daljšim bivanjem v Parizu.

Omejili se bomo samo na romana *Požganica* in *Jamnica*, saj je Prežih zasnoval roman *Doberdob* že pred svojim begom v tujino, ko verjetno še ni mogel poznati Zolajevega *Poloma*. Morebitni kasnejši vpliv tega romana na ponovno pisanje *Doberdoba* pa je bil neznaten, saj se Prežihov *vojni roman slovenskega naroda* razlikuje od Zolajevega med drugim tudi po drugačni tehniki vojskovanja v t. i. poljskih fortifikacijah, ki precej določajo razmerja med junaki.

2. Prežihov kolektivni roman *Požganica* v luči *Germinala*

Čeprav ni trdnih dokazov, da je Voranc pri pisanju *Požganice*, romana iz *prevratnih dni*, prebiral Zolajev *Germinal*, nam je lahko v pomoč podatek, da je Zolajevo delo izšlo v slovenščini že leta 1933, v prevodu Alfonza Gspana. Težko je namreč ovreči trditev, da Prežihov Voranc s tem besedilom ni bil seznanjen. Med romanoma obstajajo stičišča prav v opisih kolektivnega subjekta.

2.1. Kolektivni subjekt kot družbeni agregat. Že leta 1885 je Jules Lemaître zapisal, da *Germinal* ni zgodba enega človeka ali nekaj ljudi, marveč množice (Lemaître 1973: 155). Toda Zolajeva množica ima kot družbeni agregat vendar svojega vodjo, Étienne Lantiera — voditelja stavke. Šele ko mu ne uspe več nadzorovati delavske množice, ta prehaja na stopnjo destruktivne drhali, ki se znese nad trgovcem Maigratom. Bežeč pred pobesnelimi maščevalnimi ženskami skuša trgovec pobegniti prek strehe, a pade in se smrtno ponesreči. Takrat pa se pričinja skupinsko in obredno oskrnjanje trupla. Ženske mašijo v usta mrtvega Maigrata zemljo in ga nazadnje tudi kastrirajo. Maigratovo truplo doživlja nekakšno *drugo smrt*, ki je niti bolj ozavešeni Lantier ne more več preprečiti.

Ob tem pa se zdi zanimiva tudi Prežihova uporaba in korekcija tovrstnega motiva. Vaškega trgovca Gnido sicer drhal v *Požganici* vrže v svinjak, vendar pa pri tem dejanju vsak udeleženec predstavi svoj pogled in tako se značaj kolektiva individualizira in civilizira. Vsakdo postaja bodisi Gnidov tožnik (*bil je oblast; bil je nemčur; bil je svinja; Požganica*, str. 43) bodisi njegov neformalni zagovornik kot skeptični Pasterk, ki dvomi o zakonitosti njihovega početja. Šantač na koncu povzame mnenje večine, s tem pa tudi vlogo razsodnika: »Vidite, z Gnido je tako: bil je slab človek, poznal je samo sebe in nikogar drugega. V najtežjih časih je bil proti nam. Zato je uboga gmajna morala soditi tako! Uboga gmajna pravično sodi ...« (43). Kljub obrednemu psevdoprocusu še ne pride do usmrtilve. Šele po oplenitvi Gnidovih skladišč se sovraštvo spet obrne zoper njega, ki ga, tako kot Zolajevega Maigrata, oblast ne more obvarovati. Ker je bil družbeni agregat, ki je pustošil po skladiščih, kolektiv, se nanj prenaša tudi krivda za Gnidov uboj. Prežih nam namreč ime morilca kot vsevedni pripovedovalec najprej zamolči, le naslednji dan popelje potencialna storilca na kraj hudodelstva.

Glede na širšo zavest Prežihovega kolektiva prehod iz destruktivnega družbenega agregata drhali v urejeno politično skupino ni tako boleč. Zdi se, da je Prežih pogovore političnih skupin v zanje značilnih okoljih morda prevzel prav po Zolajevi koncepciji gostilniških političnih posvetovanj in sestankov, kjer vsak od članov skupine predstavi svoj pogled, zmaga pa tista politična ideja, ki je najbližja volji večine. Levičarska politična skupina ustanavlja v *Požganici* stranko, v katero vsaj na začetku vstopajo vsi, od neoporečnih do moralno spornih, kar sovпада z ustanavljanjem podporne blagajne v *Germinalu*. Sprejetje njenega programa pomeni pri Zolaju vsaj minimalno soglasje vseh pripadnikov levičarske skupine o načelnih vprašanjih. V *Požganici* pa je ustanavljanje stranke povezano z etičnim očiščevanjem krajevne prostitutke Šoge. Slednja nekako spominja na Zolajevoto *Nano*, pa ne le zaradi svojega razuzdanega življenja, marveč zaradi tragičnega konca, ki se dogaja

hkrati s propadom politične ideje oziroma režima. Nanin dokončni razkroj se pojavlja hkrati z začetkom konca drugega cesarstva. Šoga po obračunu z Gnido sicer doživi katarzo, ob očitnem plebiscitnem porazu na Koroškem pa se vrne v prejšnje stanje propadanja.

2.2. Zolaistične reminiscence rudarjev in kapitalistov v Požganici. Čeprav je Prežih skrčil opise rudarskih družin le na nekaj stavkov in sledil splošnim konvencijam naturalizma pri prikazovanju proletariata, se ni mogel izogniti vplivom Zolajevih znanstvenonaturalističnih orisov. V drugem poglavju *Germinala* je večina lastnostnih pridevnikov Maheujevih otrok vezana na šibkost in bolehnost, kar spominja na Prežihove prikaze rudarskih otrok: »tu so begali kakor strahopetni mračniki, jetični, zlatenični in škrofulozni otroci« (17).

Prežihovi knapi so disciplinirana politična skupina. Na Souvarinovo destruktivno in egoistično dejanje poplavljanja rovov iz *Germinala* spominja tudi kolektivni rudarski odgovor na vprašanje nadpaznika Gabuna, ali torej niso dali zaliti jam. S stavki »Nismo! Kako bi mogli? Mi smo rudarji! Saj smo vendar mi izkopal te jame! Saj je rudnik vendar naš« (74) je Prežihov Voranc najbrž želel obračunati z anarhistično bakuninovsko težnjo po destrukciji vsega ter se zavzeti za postopen in zmeren prevzem oblasti. Zola si je zamislil *Germinal* kot boj med delom, ki ga predstavljajo rudarji, in kapitalom, ki ga poseblja ravnateljstvo rudnika (Vial 1975: 51). V tem smislu lahko razumemo tudi nasprotje v opisovanju revnih rudarskih kolonij in posestva Piolaine, kjer živi družina Grégoirovih. Podobno nasprotje lahko najdemo tudi v *Požganici*. Stavek »Na verandi tovarniškega ravnatelja je bilo prijetno« (308) se kot refren celo dvakrat ponovi. Idilični razgled moti zgolj mrgolenje delavcev ob njivicah in smrad po gnilem krompirju. Tako kot na Zolajevi Piolaine tudi tu živi elita, ki izvršuje gospodarsko in politično oblast nad delavsko množico.

3. Prežihov vojni roman *Požganica* v luči Zolajevega *Poloma*

Približno dve tretjini romana *Požganica* sta posvečeni koroškimi predplebiscitnim bojem. Na Zolajev roman *Polom* spominja že sam politični položaj koroške dežele. Povojni Korošci so tako kot prebivalci Alzacije in Lotaringije v *Polomu* razpeti med dve državi, ena izmed njih je šele v nastajanju. Hkrati pa ne morejo skriti svoje nadnarodne pokrajinske pripadnosti, ki so ji bolj zavezani kot pa matični, nastajajoči državi. Tako Zola kot Prežihov Voranc sta v roman uvrstila krajše refleksije o domovini. Prežihovi malgajevci ugotavljajo, da se pravzaprav na obeh straneh bojujejo za domovino, Zolajev Alzačan Weiss pa sanja o tem, da bi bili vsi narodi ena sam narod. V tem položaju je posameznikovo istenje z novo državo del njegove osebne odločitve. Ob Petruhovi odločitvi, da postane slovenski legionar, mora Prežih ustaviti postopek kolektiviziranja in predstaviti junakovo odločitev; slednjo sicer pogojuje Petruhova domnevna krivda za umor, ki naj bi ga bil zagrešil kot del drhali. Junak torej prestopi iz območja destruktivnosti v nov, urejen vojaški kolektiv. Še bolj individualističen pa je prestop Klemena Rožeja v avstrijske brambovske enote, ki je v *Požganici* bolj poudarjen kakor izdajalski prestop alzaškega hlapca Goliata Steinberga k Prusom.

Že Janko Kos opozarja ob primerjanju obeh romanov na obilje realne dokumentacije (Kos 1987: 233). Ko se junaki vkolektivizirajo v vojaške enote, začnemo spremljati, tako pri Zolaju kot pri Vorancu, natančne opise zgodovinskih vojaških taktik in strategij, ki so vezane na resnične podatke in osebnosti. Pri Zolaju so junaki zgolj priče ali vidci npr. Napoleonovega prihoda v mesto Sedan, pri Prežihovem Vorancu pa postanejo zgodovinske osebnosti (general Maister, nadporočnik Malgaj) voditelji oboroženega upora.

4. Prežihov kmečki roman *Jamnica* v luči Zolajeve *Zemlje*

Drago Druškovič omenja v opombah k *Jamnici* zanimiv podatek, da je utegnil Prežih prebrati esej Bratka Krefta *Književnost o vasi in kmetu*, ki je bil natisnjen v *Književnosti* leta 1933. Zlasti bi bil moral biti pozoren na Kreftovo trditev, da slovenska književnost še danes nima dela, ki bi s tako

odkritosrčnostjo in brez predsodkov prikazovala kmečko življenje, kakor je to storil Zola (Druškovič 1964: 391). Iz tega lahko sklepamo, da se je moral Prežih kmalu potem tudi dejansko seznaniti z Zolajevim rustikalnim romanom *Zemlja*.

4.1. Learovska tema v Zemlji in jamniški stari Munk. Komparativistika je že večkrat primerjala Learovo delitev kraljestva in njegovo odpoved prestolu v prid potomcem z razdelitvijo posesti očeta Fouana.³ Zdi se, da je ta Zolajev osrednji motiv vsaj v osnovnem zapletu sprejel tudi Prežihov Voranc. Njegov Munk ima tako kot Fouan tri otroke, med katere skuša razdeliti premoženje. V nasprotju z junakom *Zemlje* se odloči, da gruntov ne bo delil na troje, zato iz dediščine izpade najstarejši, a že šolani sin Ladej. Zolajev Fouan pa, kot da bi se ravnal po starodavnem frankovskem pravu, razdeli vsak del na troje in povsem razdrobi premoženje. Nergač (Buteau) dobi najslabši delež in prične kot Prežihov Ladej groziti svojemu očetu. Munk sicer ne bo doživel podobne usode kot Fouan, bo pa priča dokončnemu razlastninjenju in prodaji družinskega premoženja. Spor med njim in sinom Ladejem bo za vselej načel razmerja v patriarhalni skupnosti. Ko se namreč vaški očak odpove premoženju, postane enakovreden ali celo šibkejši od svojega naslednika, ker mu je v breme preužitkarstva. Prenos Munkovine in Bunkovine na mlajši rod Prežihu dopušča opis dveh rodov in celo tistega, iz katerega rod izhaja. Munka pa, tako kot Zolajevega Fouana, determinirata tudi okolje in rod: »tiste, ki so na novo prihajali rit na ta prostor, so gube in jame in sence kmalu pregnete, da so postali taki, kakršni so bili njihovi predniki. Čisto tak je bil tudi sedanji Munk« (Jamnica, str. 83).

4.2. Nekateri vidiki patološkosti v Zemlji in Jamnici. Janko Kos omenja ob *Jamnici* zlasti Prežihov izraziti čut za patološke primere človeškega življenja, ki jih je v evropski roman vpeljal predvsem Zola (Kos 1987: 233). Že leta 1914 je Prežih v pismu Francu Kotniku izrazil bojazn, da se bo zdel neki njegov natisnjeni spis *pretiran, blateč naše ljudi*.⁴ Kljub dvomom pa se pozneje ni odrekel naturalističnemu opisovanju človeške patološkosti. V *Jamnici* sicer ni očitne očetomorilnosti, kot jo izžareva Zolajeva *Zemlja*, je pa v osmem poglavju njenega prvega dela opisan usmiljenja vreden poskus materomora, ki prerese občinske svetnike. Kozjekova preužitkarica toži, da ji je sin na zimo nalašč podrl peč.

Omeniti moramo še patološki motiv iskanja skritega »zaklada« — vrednostnih papirjev, ki sta jih imela skrite oče Fouan in Prežihova Ajta. Tako Dovganoč kot Zolajeva Liza z bolezensko slo po denarju iščeta bogastvo, o katerem se širijo govorice. Zolajeva zakonca kradeta živemu, a polzavestnemu Fouanu, onemita šele ob njegovem ihtenju: »*C' est foutu ... c' est foutu ...*« (*La Terre*, str. 393). Pri Prežihu pa gre za onečaščenje vrednot in spomina na pokojne, saj Dovganoč čuje pri umrli Ajti zgolj zato, da ima dovolj čas za iskanje. Pisatelj opisuje ozračje, ko vrednote izgubijo vsak pomen. Zdi se, da želi Dovganoč celo komunicirati s truplom, išoč ključ za škatlo, ki je sam ne more odpreti. Njegovo prizadevanje prekine hreščeč glas tovarišev, ki pa se v hipu dozdeva kot odgovor pokojnice na Dovganočev občutek krivde ob neučakanem dejanju. Iskalca skritega zaklada doživljata tako pri Zolaju kot pri Prežihu slušno halucinacijo, ki jo povzroča močan občutek krivde. Prežih pa ta problem obdela tudi v naturalističnem in patološkem opisovanju spolnosti.

4.3. Spolnost pri Zolaju in Prežihu. Opisovanje spolnosti v Zolajevi *Zemlji* zaznamuje najprej trenutna idilična spontanost, kasneje animaličnost, ki se lahko raztegne vse do patološkega krvoskrustva. Težko bi trdili, da je Prežih prevzel vzorce ljubezenskih trikotnikov le po Zolaju, skoraj verjetno pa mu je sledil v njihovih naturalističnih opisih. V jamniškem kmečkem okolju se torej prvič pojavijo zlasti ljubezenska razmerja med ženo, možem in deklo ali celo med mlado ženo, možem in pastorkom, katerih zaplet in razplet spremljamo prek vsega romana.

³ Omenimo le delo Emila Legouisa *La Terre de Zola et le Roi Lear*, *Revue de Littérature comparée* XXVII/10-12 (1953), 417-427.

⁴ Prežihov Voranc, *Pismo Francu Kotniku*, 27. 3. 1914, ZD 11, str. 15-16.

Pri tem je treba opozoriti na prizor, ko se celotna *deputacija* prepušča voyeurstvu ob Rudafovem spolnem občevanju z dekle Ančko, hkrati pa že lahko spremlja priprave na ženino maščevanje. Ančka je torej dvakrat onečaščena: prvič, ko izgubi devištvo, s katerim se kiti kot nosilka Marijinega kipa na procesijah, in drugič, ko je prepuščena javnemu posmehu in skorajšnji izločitvi iz družbe. Na nošenje Marijinega kipa kot simbola čistosti pa se navezuje še ena jamniška usoda. Munkova Mojčika na procesiji dan po izgubi nedolžnosti omedli ob občutku krivde. Čeprav je želela nositi Marijo, se je bila prepustila spontanemu poželenju, ki je bilo v trenutku močnejše. Prežihove junakinje so torej v rustikalnem okolju večinoma žrtve nasprotja med nagonско sfero in krščansko-normativnim superegom. Egoideal deviškosti ni dosežen, zato junakinja zapade v samoobtoževanje, kar pa je očitna Prežihova inovacija v opisovanju spolnosti. Tako kot iz Zolajevga opusa izstopa motiv krvoskrunstva med Hilarionom in Palmyro, izstopa tudi iz *Jamnice* Fedrin motiv, ki pa se udejanja. Morda bi ga bilo celo bolje poimenovati Renéejin motiv, po Zolajevi junakinji Renée iz romana *La Curée*. Slednja s svojo agonijo in zapuščenostjo od vseh spominja na Prežihovo Zabevko, ki tudi zapelje svojega pastorka Aneja. Le-ta jo na začetku sprejme za mater in jo tako tudi kliče, zato gre v očeh družbe za krvoskrunsko ljubezen. Zabevka sama ne podleže vesti ali samoobtoževanju, v agonijo in duševno bolezen jo spravi šele popolna izolacija znotraj kolektivnega subjekta, ki zaznamovane vedno zavrača in zavrne.

4.4. Propadajoči vaški kolektivni subjekt v *Zemlji in Jamnici*. Oba pisca sta ustvarila romana, v katerih so kolektivni subjekt vaščani, farani ali družine, ki propadajo. Prav razsulo družine kot osnovne družbene enote se pri Zolaju prenaša na celotno faro, pri Prežihu pa na značaj vasi. Vaški kolektivni subjekt je torej tik pred izginotjem, saj kmetije nezadržno propadajo, nekdanji lastniki pa so prisiljeni seliti se v mesta. Zolajev stavek iz *Zemlje: Heureux laboureur, ne quitte pas le village pour la ville* (256) ima torej odmev tudi v *Jamnici*, ko namerava Ančka oditi v mesto, a se na koncu le odloči za vas, s tem pa tudi za vnovično vključitev v vaški kolektiv. S počasnim izginotjem velikih kmetij pa je kolektivni subjekt osiromašen tudi za velike vaške veselice, saj ni več bogatejših, ki bi po načelu primitivnih skupnosti razdeljevali svoje bogastvo in ga delili z revnejšim delom kolektiva.

Ko vaškemu subjektu grozi nevarnost, se zapre vase. Zavrača modernizacijo ali industrializacijo, celo znanost in šolstvo. Oba avtorja tako opisujeta vaškega učitelja, ki je v nenehnem sporu z večinskim kolektivom. Pri Prežihu se občinski svet celo sprašuje, ali šola sploh mora biti.

Vaški kolektivni subjekt pa doseže največjo stopnjo enotnosti, ko gre za pravice občine in njenega gospodarstva. V obeh delih vaščani z nezaupanjem sprejmejo državna poslanca, ki prihajata iz prestolnic zagovarjat nazore, ki so posredno ali neposredno vezani na propadanje vasi in kmetij. Pri Prežihu se centralističnemu odpravljanju občine javno upre Permanov Ahac, ki poseeblja prehod kmeta v delavca, in si s tem prisluži zapor. Oblast skuša upornega kmeta disciplinirati, vaški kolektiv pa tesneje privezati nase. Zato je simbolen zlasti podpis starega Munka na peticijo za izpustitev Ahaca. Z besedami »*Lenart Munk je tudi za to*« (*Jamnica*, str. 171) Munk ne le uzakoni radikalnejši upor zoper oblast, marveč naznanja tudi ideološko spravo znotraj kolektivnega subjekta. S tem zadnjim dejanjem se tudi uravnoteži nasprotje med rodovoma, ki ga je povzročila prav Munkova razdelitev premoženja. V *Zemlji* pa mladi Jean sam zapušča izumrlo in sprto vaško srenjo, ki jo je zdramil tudi s svojim prihodom.

5. Zaključek: Prežih med imitacijo in reminiscencami

Spis končujemo z mislijo, da Voranc svojega dela ni mogel napisati, ne da bi poznal vsaj nekaj Zolajevih romanov, zlasti pa *Germinal*, *Polom* in *Zemljo*. S slednjimi se zdi Prežihov romaneskni opus tudi primerljiv in zato razmeroma neavtonomen. Najmočnejše izstopa sorodnost med *Jamnico* in *Zemljo*. Podobnost, ki smo jo ugotavljali med romanoma, lahko določimo še z medbesedilno terminologijo. Pri Prežihu gre za določeno stopnjo posnemanja (imitacije). Slednje po Marku Juvanu temelji na podobnosti besedila z vsebinskimi in/ali izraznimi strukturami protobesedil in protosistemov (Juvan 1989: 154). Voranc je v svoji *Jamnici* povsem posnel Zolajev in hkrati

learovski motiv razdeljevanja zemlje na tri potomce. Posnemanje je sicer omejeno zgolj na zaplet, saj avtor kasneje povsem predrugači in dokaj omili starčevo usodo. Zdi pa se, da je Prežihov Voranc zavestno posnemal Fouanov motiv, zlasti če je poznal že prej omenjeni Kreftov programski esej, ki slovenske pisce kar nagovarja k posnemanju Zolaja. Bratko Kreft je namreč *Zemljo* razglasil za največjo in najresničnejšo sliko kmečkega življenja. Poudaril je tudi nastop francoskega pisca zoper idealizacijo kmetstva, kar bi kazalo vnesti tudi v slovensko književnost, v kateri je kmet ali *preveč idealiziran ali pa pokravljen* (Kreft 1933: 235).

Tovrstne napotke je najbrž upošteval tudi Prežih. S posnemanjem osrednjega motiva *Zemlje*, pa tudi nekaterih stranskih (npr. iskanja skritega zaklada ali propadanja vaškega kolektiva), je verjetno želel namenoma poudariti zvezo med seboj in Zolajem, navezati dialog ter se tako pridružiti drugim, tudi samouškim opisovalcem kmetstva, ki jih Kreft postavlja za zgled (Władysław S. Reymont, Stijn Streuvels, Pál Szabó).

Za druga tematsko-motivna stičišča, ki jih je mogoče najti predvsem v romanu *Požganica*, pa lahko trdimo, da so reminiscence Zolajevih romanov *Germinal* in *Polom*. Reminiscence pa Dubravka Oraić Tolić uvršča v t. i. intertekstualne intersekcije (preseke) (Oraić Tolić 1990: 13). Gre za književne odnosnice, pri katerih je navezava na protobesedilo težje določljiva kot pri posnemanju. Nekatero sestavino Prežihovega dela namreč v nas le zbujajo spomin na Zolajeve ter so tako v implicitnem preseku med besediloma. V naslovnikovi zavesti je obredni umor Gnide reminiscenca Maigratovega, Prežihovi opisi knapov pa spominjajo na Zolajeve rudarje. Pri tem se moramo zavedati tudi Prežihove korekcije danih motivov. Najbrž bi težko govorili o negativnih Zolajevih spodbudah, vendar je Prežih morda prav na podlagi branja *Germinala* povsem civiliziral in osvetlil svoj kolektiv. Drhal sicer usmrti Gnido, a ga prej obsodi; knapi pa se distancirajo od uničevanja rudnika, saj je v Prežihu še živ spomin na montsoujsko katastrofo.

Iz Zolajeve zasnovne družbenega agregata pa vidno izstopa Prežihov kolektivni subjekt, ki prehaja iz uničevalne drhali v urejeno politično skupino, ko se za trenutek individualizira in prestopi v discipliniran vojaški kolektiv.

Prežihovi opisi ljubezenskih trikotnikov morda izhajajo iz Zolajeve postavitve, vendar so pri slovenskem pisatelju nadgrajeni z ostro kritiko krščanskega občutka krivde. V tem pa je tudi izvornost Prežihovega Voranca, ki jo lahko najboljše osvetli prav vzporejanje s svetovno književnostjo.

Viri in literatura

A

Lovro Kuhar — Prežihov Voranc, *Požganica*, Zbrano delo 6, ur. Drago Druškovič (Ljubljana: DZS, 1966, Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev).

Lovro Kuhar — Prežihov Voranc, *Jamnica*, 1., 2. in 3. del, Zbrano delo 7-8, ur. Drago Druškovič in Jože Koruza (Ljubljana: DZS, 1964 in 1965, Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev).

Émile Zola, *Les Rougon Macquart, La Terre*, Tome cinquième, préface de Jean-Claude Le Blond-Zola, presentation et notes de Pierre Cogy (Paris: Éditions du Seuil, 1970).

B

Drago Druškovič, *Opombe k sedmi in osmi knjigi*, v: Lovro Kuhar — Prežihov Voranc, *Jamnica*, 1. in 2. del, Zbrano delo 7, ur. Drago Druškovič (Ljubljana: DZS, 1964, Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev).

Drago Druškovič, *O Vorančevi antitetični naravnosti*, *Sodobnost XLI* / 11-12 (1993), 147-162.

Marko Juvan, *Medbesedilni odnosi, oblike in vrste*, *Literatura I*/6 (1989), 147-162.

Janko Kos, Primerjalna zgodovina slovenske literature (Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: Partizanska knjiga, 1987).

Bratko Kreft, Književnost o vasi in kmetu, Književnost I/7 (1933), 229-336.

Jules Lemaître, A propos de *Germinal*, *Revue Bleue*, 14. 3. 1885, v: Émile Zola, *Germinal*, Jugements (Paris: Classiques Larousse, 1973).

Dubravka Oraić Tolić, Teorija citatnosti (Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1990).

André Marc Vial, *Germinal et le »socialisme« de Zola* (Paris: Éditions sociales, 1975, *Classiques du peuple »critiques«*).

in pragmatična definicija funkcije

Ljudi

Klasifikacija funkcijskih vrst je bila očitnejši problematik izgorja jezikovne znanosti in književne strukturalistične šole. J. T. poročila (1992: 48) jih definira kot »jezikovne značilnosti, lastne vrste besedil za določeno uporabo. Značilen snop funkcijskih vrst je naveden na vsaj treh praktičnih ravneh: razpisovalne, publicistične, uradniške in strokovne vrste.« Funkcijske vrste so tudi razpisovalne, razpisovalne, publicistične, uradniške in strokovne vrste. Funkcijske vrste so tudi razpisovalne, razpisovalne, publicistične, uradniške in strokovne vrste. Funkcijske vrste so tudi razpisovalne, razpisovalne, publicistične, uradniške in strokovne vrste.

Strukturalistično definiranje jezikovnih vrst se od vseh ostalih izlikuje — videti je razumno — da ne izhaja iz vneprij pravih funkcij, ampak iz razločevanja jezikovnih funkcij, konkretno opredeljenih in razpisovalnih vrst. In katoliško študija na neki izražajo dejavnosti, skupno funkcije. Tako kot je Dolar (Dolar, 1979: 83) opisa, da bi se pri pragmatičnem splošno o funkcijskih vrstah naj boljše vrste pravičkati, da vasa med najpogostejši in najpomembnejši besedila vidi beseda "funkcija in vrsta". Znak praviča so vsaj dva besedila opisa definicije J. T. poročila na vsaj treh praktičnih ravneh: razpisovalne, publicistične, uradniške in strokovne vrste.

PRESIHO JOHANN AND EMI K ZOLA
(MOTIF AND THEMATIC PARALLEL)

... (mirrored text) ...

... (mirrored text) ...

... (mirrored text) ...

Tone Smolej

UDK 886.3.091 Prežihov V.:840.091 Zola É.

SUMMARY

**PREŽIHOV VORANC AND ÉMILE ZOLA
(MOTIF AND THEMATIC PARALLELS)**

The article builds on the assumption that at the time of writing *Požganica* and *Jamnica* Prežihov Voranc was familiar with at least some novels by Émile Zola, in particular *La Terre*, *La Débâcle* and *Germinal*. The latter had been translated into Slovene already in 1933 and it is very likely that it influenced Voranc's descriptions of the collective subject in *Požganica*. There are several other motifs and themes in the work (the ritual murder of the village usurer, descriptions of mine workers) that could be regarded as reminiscences of Zola's *Germinal*.

And in *Jamnica* Voranc closely imitated Fouan's central motif from *La Terre*, following the guidelines of Bratko Kreft's programmatic essay *Literature on the Village and on the Peasant*, and wanting to bring out explicitly a link between himself and Zola, to establish a dialogue and thus to join other contemporary describers of the peasantry.